

АРТЕМІВСЬК (до 1924 — Бахмут) — місто обласного підпорядкування [Донецької області](#), райцентр. Знаходиться на р. Бахмут (притока Сівер. Дінця), за 89 км на Пн. від Донецька, за 3 км від автомагістралі Київ — Харків — Довжанський (на Ростов-на-Дону). Залізнична ст. Має 2 залізничні і 2 автовокзали. Площа 67 км². Насел. 117,9 тис. осіб (1999): українці — 62 %, росіяни — 34 %, білоруси — 0,9 %, проживають також євреї, татари, молдовани, німці та ін. Поклади кам'яної солі, вогнетривких глин, гіпсу. Побл. міста виявлено неолітичну майстерню з обробки кремнію, поховання доби міді, бронзи, а також пізніші поселення кочових племен. Засн. 1571, коли за велінням І. Грозного була створ. мережа «сторож» по р. Донець, одна з яких — «сторожа» Бахмутська. 1683 козаки Сухарів. юрту (нині смт Ямпіль Краснолиман. р-ну) відкрили в межах ниніш. міста соляні джерела і почали займатися солеварінням. Козак С. Бирюков викопав перший соляний колодязь. За активну участь бахмут. солеварів у Булавін. повстанні 1708 поселення було зруйноване, а його мешканці жорстоко покарані. Згодом Бахмут стає прикордон. містом Рос. імперії. З поселенням 1754 у межіріччі Бахмуту й Лугані вихідців із Балкан, Бахмут стає центром Слов'яносербії. У 1787–1917 — центр Бахмут. пов. У 1857 у місті проживало 9,2 тис. осіб, діяли 14 дрібних підприємств, 3 училища, 2 приватні пансіони. На поч. 1870-х рр. нім. підприємець Фарке збудував у місті водогін, алебастр., пляшк. та цегельно-черепич. заводи. 1874 Таганроз. торг. фірма «Скараманга» спорудила солевар. завод, який виробляв до 2 млн пудів солі на рік. Внаслідок пошук. робіт під керівництвом академік О. Карпинського було встановлено, що в Бахмут. улоговині містяться величезні запаси кам'яної солі. 1879 пром. компанія, очолювана Н. Литуновським, розпочала будівництво першої соляної шахти, яка 1881 видала понад 4 тис. т солі; 1884–85 збудовано ще 5 солерудників. 1899 в А. проживало понад 15 тис. осіб, діяли 3 гімназії (чол. і 2 жін.), реальне, духовне, початк. та ремісн. училища. 1900 в межах міста діяло 76 пром. підприємств. Після Лютн. революції 1917 в Росії у Бахмуті встановилося тривладдя: влада Тимчас. уряду, Ради робітн. і селян. депутатів та ЦР. Наприкінці січня 1918 перемогу отримали більшовики, а у квітні місто зайняли гайдам. загони гетьмана П. Скоропадського. Від 19 грудня 1919 у Бахмуті встановлено більшов. владу. У 1922–32 А. був адм. центром Донец. губ. та округу. У березні 1922 створ. трест «Бахсіль». Від 31 жовтня 1941 до 5 вересня 1943 — під нім. окупацією. Завдані місту збитки становили понад 437 млн крб. 30-ти уродженцям А. присвоєно звання Героя Рад. Союзу, 3 є повними кавалерами орденів Слави. Від 1964 А. —

місто обл. підпорядкування. В А. працюють 32 великі підприємства, зокрема ЗАТ [Артемівський завод шампанських вин](#) (продукція відома далеко за межами нашої країни), ВАТ [Артемівський завод з обробки кольорових металів](#) (єдиний в Україні), Артемів. машинобуд. завод «Перемога праці» (одне з найстаріших підприємств Донбасу), держ. ВО «[Артемсіль](#)» (задовольняє потреби України в солі на 90 %) та ін. Провідні галузі: харч. пром-сть (45,5 %), чорна (21 %) і кольор. (14 %) металургія, машинобудування і металообробка (10,8 %), виробництво буд. матеріалів (3,8 %). А. — один із розвинених наук.-культур. центрів Донец. обл. У місті — н.-д. та проектно-конструкт. інститути соляної промисловості (УкрНДІСіль та УкрПКТІСіль), інститут «Укркольорметобробка», філія Укр. інж.-пед. академії, Донец. філія Інституту садівництва УААН; 25 заг.-осв., 4 дит. муз. школи, технікуми індустріальний та залізнич. транспорту, пед., муз., мед. училища та 5 ПТУ. 21 лікув.-профілакт. установа, 7 лікарень, 10 поліклінік, Будинок немовлят, 73 б-ки (першу відкрито 1746 в Троїц. соборі), 6 Палаців та Будинків культури. Діють музеї — істор.-краєзнав. (засн. 1923) з картин. галереєю та геології. Є 4 стадіони, 39 спорт. залів, 3 плав. басейни, 54 спорт. майданчики. Серед відомих спортсменів: О. Мохір ([легка атлетика](#)) — неоднораз. чемпіон Параолімп. ігор 1988 в Сеулі, світу 1986 та Європи 1983 і 1985 (у розряді спортсменів зі слабким зором); В. Лещинський ([легка атлетика](#)) — чемпіон та срібний призер Параолімп. ігор 1996 в Атланті (США); О. Бондар (шахи) — срібний призер чемпіонату світу 1993 (у розряді спортсменів зі слабким зором). У місті — готель, відділ. 4-х банків. Діють 5 реліг. громад. До архіт. пам'яток А. належать: Свято-Миколаїв. храм, одноповерх. будинок по вул. Радянській (обидва — 18 ст.), будинок банку «Україна» (колиш. будинок Азово-Донського банку, 1900) та будинок технікуму залізнич. транспорту (1896). В А. в різні роки жили й працювали письменники В. Гаршин, Б. Горбатов, поети М. Чернявський, В. Сосюра; навчалися нар. арт. СРСР А. Рейзен, композитор-співак Є. Мартинов; народились кінорежисер Л. Шепітько, нар. арт. СРСР Й. Кобзон. Є літ. об'єднання. У місті споруджено пам'ятники: Артемові (Ф. Сергєєву), повстанцям-солеварам 1707–08 та їхньому ватажкові К. Булавіну, тим, хто загинув під час більшов. перевороту 1917, монумент «Воїн-визволитель» (до 40-річчя визволення Донбасу від нім.-фашист. загарбників), пам'ятник воїнові-інтернаціоналістові. (Див. іл. на аркуші «Міста й райони»).

Рекомендована література

1. Замковий В. Найстаріше місто в Донбасі: Краєзнав. нарис // Лит. Донбасс. 1957. Кн. 33;
 2. Винк Н. В., Кацель В. Ф. Артемовск: Путеводитель. Д., 1971;
 3. Копыл А. Г. Из истории храмов Бахмута. Артемовск, 1993;
 4. Лісовенко М. Батько міст Донбасу: 425 років м. Артемівську // Уряд. кур'єр. 1996. 7 верес.;
 5. Рева А. А., Татаринов С. И., Абрамов М. В. История Бахмута-Артемовска: Краткий очерк. Артемовск, 1996;
 6. Лаврів П. Історія Південно-Східної України. К., 1996.
- О. О. Рева, В. О. Пірко*

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Артемівськ / О. О. Рева, В. О. Пірко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-43363>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).